

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ШЕВЧЕНКО НАДІЯ ЛЕОНІДІВНА

УДК 342.7: 351.74

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент

Галуцько Віра Миколаївна,

Херсонський державний університет,

професор кафедри історії та теорії національного і міжнародного права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук

Іванищук Андрій Анатолійович,

Дніпровський районний суд м. Херсона,

Голова суду

кандидат юридичних наук

Сердюк Євген Васильович,

Інститут права та суспільних відносин

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»,

доцент кафедри конституційного,

адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін

Захист відбудеться «11» квітня 2018 р. о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «7» березня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К.М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасне вітчизняне суспільство корінним чином відрізняється від попередніх епох, оскільки основною цінністю визнає саме Людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та інші права, свободи й законні інтереси невіддільних фізичних і юридичних осіб. З метою забезпечення зазначених чеснот об'єктивно функціонує публічний апарат, вершиною якого, з погляду ефективності діяльності, є правоохоронні органи, що мають здійснювати захист громадян від найбільш значних видів небезпеки.

Правоохоронна діяльність держави є провідною гарантією забезпечення принципу верховенства права і здійснюється через систему правоохоронних органів, на які безпосередньо покладено функції забезпечення прав і свобод людини та громадянина від найбільших видів небезпеки, охорони громадського порядку; попередження, виявлення, розкриття та припинення правопорушень; надання адміністративних послуг.

При цьому завжди треба пам'ятати, що посадові особи правоохоронних органів не тільки здійснюють захист прав і свобод фізичних та юридичних осіб, але й самі часто стають джерелом їх порушення. Як показують результати соціологічного дослідження Центру Разумкова, загалом довіру до державного апарату (чиновників) висловили 11,2% опитаних, не довіряють – 80,7%, зокрема тільки 33,7% опитаних довіряють поліції і 29,5% – СБУ¹, що корелюється з результатами власного соціологічного дослідження, відповідно до якого 7% опитаних громадян визначили, що їх права, свободи чи законні інтереси порушувалися посадовими особами правоохоронних органів, а 22,7% – що вони не були відновлені ними (додаток Б до дисертації).

В умовах сьогодення, коли відбувається реформування усіх без винятку правоохоронних органів на засадах, загально визнаних у країнах-учасниках ЄС, ефективне адміністративно-правове регулювання забезпечення прав і свобод людини потребує нових підходів, спрямованих на підвищення довіри народу до цих органів, удосконалення форм, методів і засобів забезпечення прав і свобод людини.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Схожу проблематику досліджували сучасні вітчизняні вчені-адміністративісти. Так, І. Бородін розкрив загальні положення щодо захисту прав та свобод людини і громадянина в адміністративний спосіб, А. Куліш досліджував адміністративно-правові засади організації та функціонування правоохоронних органів², Е. Негодченко розкрив

---

¹ Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації. *Центр Разумкова*. 2017. URL: <http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Press0417.pdf>

² Бородін І. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 38 с.; Куліш А. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. 31 с.

зовнішній аспект забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ¹, а Е. Олефіренко з'ясував адміністративно-правові гарантії реалізації прав і свобод громадян².

Крім вищезазначених учених, питання адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України аналізували вчені-адміністративісти В. Авер'янов, І. Арістова, О. Бандурка, В. Басс, В. Бевзенко, О. Безпалова, Ю. Битяк, Л. Біла-Тіунова, В. Білоус, І. Бородін, В. Галуцько, В. Гаращук, Ю. Гаруст, І. Голосніченко, С. Гончарук, І. Гриценко, Т. Гуржій, С. Гусаров, В. Гуславський, В. Демченко, О. Джафарова, Є. Додін, М. Дорогих, А. Єлістратов, В. Заросило, А. Іванищук, Р. Калюжний, В. Ковальська, А. Комзюк, С. Ківалов, В. Коваленко, Л. Коваль, В. Ковальська, С. Константинов, В. Колпаков, О. Кузьменко, В. Курило, М. Лошицький, А. Манжула, В. Манохін, Є. Сердюк, В. Петков, В. Плішкін, Ю. Римаренко, В. Шкарупа та ін.

Проте вищезазначені вчені розкрили лише окремі аспекти аналізованої проблематики, досліджуючи більш загальні, спеціальні чи суміжні питання та не зосереджували свою увагу безпосередньо на адміністративно-правовому забезпеченні дотримання прав людини в правоохоронних органах України, як спеціальному предметі наукового дослідження.

Отже, незадоволеність громадян ефективністю діяльності правоохоронних органів, непоодинокі випадки порушення прав, свобод і законних інтересів людини посадовими особами правоохоронних органів, складнощі втілення у правозастосуванні і правореалізації законодавчих положень новітньої правоохоронної реформи, неузгодженість численних адміністративно-правових актів у цій сфері зумовлюють актуальність цього дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, Стратегії сталого розвитку Україна-2020, затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. і плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права за темою «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у визначенні засад та адміністративного інструментарію адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах, що полягає в підвищенні ефективності забезпечення дотримання прав людини правоохоронними органами та розробленні пропозицій щодо недопущення порушень прав, свобод і законних інтересів посадових осіб самих правоохоронних органів.

---

¹ Негодченко О. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00. Харків, 2004. 36 с.

² Олефіренко Е. Адміністративно-правові гарантії реалізації прав і свобод громадян: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2006. 18 с.

Для досягнення поставленої мети в дисертації потрібно вирішити такі завдання:

- сформулювати поняття та розкрити зміст адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України;
- з'ясувати сутність та систему прав і свобод людини, стандарти їх забезпечення;
- виявити особливості адміністративно-правового статусу правоохоронних органів України у сфері забезпечення прав і свобод людини;
- сформулювати поняття та розкрити структуру механізму адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України;
- розкрити форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України;
- розкрити методи адміністративної діяльності щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України;
- з'ясувати міжнародні стандарти дотримання прав людини в правоохоронних органах;
- удосконалити законодавство у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

Предмет дослідження – адміністративно-правове забезпечення дотримання прав людини у правоохоронних органах України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано систему методів наукового пізнання. *Діалектичний* метод дав можливість виявити суперечності щодо юридичної природи посадових осіб правоохоронних органів України (підрозділ 1.1). Метод *дедукції* став незамінним під час формування сутності та системи прав і свобод людини, визначення стандартів їх забезпечення (підрозділ 1.2). *Функціональний* метод наукового пізнання став провідним під час виявлення особливостей адміністративно-правового статусу правоохоронних органів України у сфері забезпечення прав і свобод людини (підрозділ 1.3).

Системно-структурний метод наукового пізнання використовувався в усіх підрозділах дисертації, зокрема він дав можливість сформулювати поняття та розкрити структуру механізму адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України (підрозділ 2.1).

Загальнологічні методи *аналізу* й *синтезу* використано в усіх підрозділах дисертації. Вони дозволили проаналізувати законодавство та погляди науковців, розкласти їх на окремі складові і на цій основі принести в них інше бачення шляхом узагальнення та формування нових юридичних конструкцій. Спеціальною юридичний *формально-догматичний* метод наукового пізнання широко використовувався у підрозділах 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1 дисертації для з'ясування змісту норм адміністративного права без зв'язку їх з іншими соціальними чинниками.

Метод *порівняльного законодавства* дозволив визначити найкращі міжнародні норми щодо дотримання прав людини в правоохоронних органах (підрозділ 3.1). При удосконаленні законодавства у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах провідне місце займають методи *правового прогнозування і правотворчості* (підрозділ 3.2). *Соціологічний* метод дав можливість отримати й обробити результати соціологічного опитування (додаток Б до дисертації).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є вагомим комплексним дослідженням адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів України. У результаті здійсненого аналізу сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

уперше:

– обґрунтовано об'єктивну потребу створення єдиного позавідомчого адміністративного органу для захисту, нагляду й контролю за роботою посадових осіб правоохоронних органів щодо недопущення зловживань і здійснення адміністративних перевірок фактів порушення прав і свобод громадян ними, який має бути підпорядкований Вищій раді правосуддя;

– доведено, що своєрідним методом переконання в правоохоронних органах є журналістське розслідування як публічна діяльність журналіста, яка реалізується шляхом збору і публікації інформації та базується на авторському баченні фактів порушення прав людини в правоохоронних органах з метою її оприлюднення для широкого загалу осіб, тим самим стимулюючи інших посадових осіб правоохоронних органів утримуватися від порушення прав і свобод людей у майбутньому;

удосконалено:

– наукове розуміння сутності системи прав і свобод людини щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах, що виявляє протилежність чинників функціонування правоохоронних органів як провідних елементів захисту та порушення прав і свобод людини, пов'язаних із монополією на застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї у внутрішніх справах держави;

– законодавство у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України як системи правотворчих заходів в умовах сучасних викликів, заснованих на людиноцентристській теорії адміністративного права та виконання міжнародних зобов'язань України перед Європейською спільнотою щодо утвердження принципу верховенства права та поваги до прав людини;

отримали подальшого розвитку:

– наукові положення стосовно негативного впливу системних кризових явищ (поганого матеріального забезпечення, корупції, неналежного громадського контролю за роботою правоохоронних органів тощо), що призводить до пріоритету у діяльності деяких посадових осіб правоохоронних органів корпоративного інтересу над публічним, що сприяє перетворенню їх у деструктивну публічну силу,

яка стає небезпечною для окремої людини й суспільства в цілому, оскільки порушує права і свободи людини;

– наукові положення щодо визначення особливостей адміністративно-правового статусу правоохоронних органів України у сфері забезпечення прав і свобод людини як деяких специфічних завдань (функцій), адміністративних обов'язків і прав Національної поліції України щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, Державної пенітенціарної служби України стосовно недопущення порушення прав людей, які перебувають у місцях позбавлення волі чи тимчасового затримання та недержавних охоронних структур з недопущення скоєння ними рейдерських захоплень бізнесу та ін.;

– обґрунтування, що форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України як системи однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій, які мають зовнішнім виразом видання нормативних та індивідуальних адміністративних актів, що утверджують стратегії й конкретні рішення щодо недопущення непропорційного використання сили, свавільного позбавлення свободи, здійснення інших юридично значущих операцій (прийняття присяги) та ведення різноманітних реєстрів як спеціальної форми матеріально-технічних операцій;

– наукові положення щодо міжнародних стандартів дотримання прав людини в правоохоронних органах як визначених у міжнародно-правових документах ООН та Ради Європи незаперечних гуманітарних чеснот, які складаються з абсолютного права людини на життя, чинників недоторканності, обов'язків і заборон для працівників правоохоронних органів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень дисертанта. Ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення позицій здобувача або відповідної наукової полеміки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового розроблення проблем забезпечення дотримання прав і свобод людини в правоохоронних органах (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчості* – щодо вдосконалення чинного законодавства із забезпечення дотримання прав і свобод людини в правоохоронних органах (додаток В до дисертації);

– *навчальному процесі* – під час під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи України», «Правоохоронна діяльність» (акт впровадження Херсонського державного університету);

– *правозастосовній діяльності* – щодо підвищення ефективності забезпечення дотримання прав людини в підрозділах Національної поліції України (акт впровадження Головного управління Національної поліції в Херсонській області).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення й висновки були оприлюднені дисертантом на чотирьох науково-практичних конференціях: «Теорія і практика сучасного права» (Херсон, 2010), «Законодавство України: проблеми и перспективи розвитку» (Сімферополь, 2013), «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (Харків, 2016), «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (Львів, 2016).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 231 сторінку. Робота містить список використаних джерел із 282 найменувань на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, визначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, розкриваються мета та завдання дослідження, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, апробація матеріалів дисертації, наводяться структура та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України» містить три підрозділи, у яких сформовано поняття та розкрито зміст забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України, з'ясовано сутність та систему прав і свобод людини, стандарти їх забезпечення та особливості адміністративно-правового статусу правоохоронних органів України в аналізованій сфері.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та зміст забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України»* розкрито юридичну природу цінностей, що притаманні сучасній людині, яких мають дотримуватися працівники правоохоронних органів при виконанні покладених на них функцій.

Взявши за основу теорію подвійної юридичної природи публічної адміністрації, яка з одного боку забезпечує права і свободи людини, а з іншого боку сама є вагомим чинником їх порушення, доведено, що посадові особи правоохоронних органів, коли немає дієвого позитивного (адміністративного заохочення і переконання) і негативного впливу шляхом адміністративного контролю і притягнення до спеціальної адміністративної відповідальності, схильні до професійної деградації. В такому разі вони можуть перетворитися на деструктивну публічну силу, яка стає небезпечною для окремої людини й суспільства загалом. Тим самим доведено, що публічна адміністрація потребує постійного адміністративного контролю – громадського, відомчого і позавідомчого (адміністративного прокурорського, контролю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і судового).

Визначено й систематизовано основні права і свободи людини, які потенційно можуть порушуватися працівниками правоохоронних органів, а саме: право на життя і здоров'я; честь і гідність; недоторканність; право власності; право на

приватність (незаконні прослуховування телефонних розмов, зняття інформації з електронних носіїв); право на вільне пересування та ін. Виявлено, що найчастіше права і свободи людини порушують посадові особи Державної пенітенціарної служби України і працівники Національної поліції України, рідше – посадові особи органів Прокуратури і працівники Служби безпеки України.

Розкрито провідну роль громадянського суспільства (ЗМІ, громадських організацій, недержавних наукових і експертних установ, громадських груп в соціальних мережах, альтернативних приватних малих телеканалів в «youtube» та ін.) у забезпеченні дотримання прав і свобод людини при здійсненні захисту їх від порушень посадовими особами правоохоронних органів або їх небажанні добросовісно виконувати свої функції щодо захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Підрозділ 1.2 «Сутність та система прав і свобод людини, стандарти їх забезпечення правоохоронними органами» присвячено з'ясуванню комплексу природних і непорушних прав, свобод і юридичних можливостей, зумовлених фактами взаємодії правоохоронних органів та громадян.

Доведено, що більшість історично зумовлених прав і свобод людини і громадянина є такими, які або забезпечуються правоохоронними органами України, або можуть потенційно порушуватися ними.

Аналізуючи три покоління прав людини, дисертантка звертає увагу, що серед першого покоління прав найбільш вагомими є право на життя, свободу і безпеку людини, право на свободу від необґрунтованого арешту, затримання, право на гласний розгляд незалежним і неупередженим судом юридичних суперечок і звинувачень. Саме ці права згідно зі своїми функціональними обов'язками прямо зобов'язані забезпечувати працівники правоохоронних органів, при цьому одночасно вони ж інколи стають і суб'єктами їх порушення.

Що стосується другого покоління прав людини, які стосуються соціальних, економічних та культурних можливостей громадян (право на працю і пов'язані з ним соціальні гарантії, право на освіту, право на свободу культурної, наукової та творчої діяльності), то хоча для їх реалізації необхідний безпосередній вплив публічної адміністрації, але константується, що вони лише в разі грубого порушення захищаються правоохоронними органами. Аналогічно і права третього покоління (екологічні права) і четвертого (право на евтаназію, клонування та інформаційні права), потребуючи безпосереднього впливу публічної адміністрації, лише в разі грубих порушень захищаються правоохоронними органами, як правило – на основі норм кримінального права.

У підрозділі 1.3 «Особливості адміністративно-правового статусу правоохоронних органів України у сфері забезпечення прав і свобод людини» розкрито специфічні завдання (функції), адміністративні обов'язки та права правоохоронних органів, які захищають (порушують) права і свободи фізичних і юридичних осіб.

Здійснено класифікацію правоохоронних органів за критерієм їх впливу на випадки неприродної смерті людини. У цьому переліку лідирує Національна поліція, адже через бездіяльність її працівників у ДТП щорічно гине понад 3400 і

травмується 31000 осіб. Крім того, в Національній поліції продовжують (хоча і меншою мірою ніж у попередні роки) порушуватися інші права – честь, гідність і недоторканність особи.

Визначено, що провідним завданням Національної поліції є захист прав і свобод людини на основі принципу верховенства права з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, основним обов'язком якого є дотримання прав і свобод людини з мінімальним законодавчо прописаним виключенням на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України. Підкреслюється, що враховуючи підвищену суспільну небезпеку у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, Національна поліція має проявляти більшу ініціативу щодо надання їй додаткових адміністративних прав щодо регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, особливо через автоматичну фіксацію порушень правил дорожнього руху.

Друге місце в системі правоохоронних органів, які згідно зі статистичними даними порушують права та законні інтереси людини та громадянина, займає Державна пенітенціарна служба України. Вона є відповідальною за життя осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі чи тимчасового затримання. Однак на практиці жахливі умови перебування, численні порушення прав і законних інтересів осіб, неефективне медичне обслуговування призводять до втрати здоров'я, а інколи й до смерті. Формально одним із її завдань є контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту. Однак це єдина декларативна згадка про права людини в положенні, що регулює діяльність цієї служби, і та не підкріплена адміністративним інструментарієм захисту засуджених осіб від свавілля адміністрації місць позбавлення волі та самих засуджених.

Виявлено, що лідируючу позицію у порушеннях права власності займають недержавні охоронні структури, яких використовують для здійснення рейдерських захоплень бізнесу. При цьому вони діють всупереч самій філософії охоронної діяльності щодо надання послуг з охорони власності та захисту громадян, здійснюючи силові захоплення об'єкта. Щоб не допустити цього, пропонується встановити адміністративну відповідальність для фахівців з організації заходів охорони та охоронних фірм загалом.

Розділ 2 «Механізм адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України» складається з трьох підрозділів, які присвячено дослідженню юридичної природи механізму адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

Підрозділ 2.1 «Поняття та структура механізму адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України» присвячено розкриттю змісту та елементів функціонування єдиної системи забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

Визначено, що до елементів адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України належать норми адміністративного права, суб'єкти публічної адміністрації, які здійснюють боротьбу із порушенням прав і свобод людини в правоохоронних органах, форми й методи адміністративної діяльності публічної адміністрації у цій сфері.

За змістом та видами гарантії прав і законних інтересів особи поділяються на загальні та спеціальні. Звертається увага, що зовнішнім вираженням норм адміністративного права, які регулюють забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України, є основоположні міжнародно-правові акти з прав людини (Статут ООН і Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього, Міжнародна конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього, Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації у відношенні до жінок), Конституція та інші закони України (КАСУ, КУпАП), інші акти, вимоги яких захищені від порушення заходами адміністративного і кримінального примусу.

Проаналізовано та узагальнено, що закони України за ступенем спеціалізації поділені на конституційні, загальні (КАСУ, КУпАП), спеціальні («Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», Кримінально-виконавчий кодекс України) та такі, що додатково визначають права й обов'язки суб'єктів адміністративного права у сфері дотримання прав людини в правоохоронних органах України («Про громадські об'єднання», «Про доступ до публічної інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про інформацію», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»). Роль і значення правових гарантій визначається тим, що вони створюють необхідні юридичні умови для перетворення закріплених у Конституції України, інших законах і міжнародних правових актах прав і свобод особи на реальну дійсність.

Звертаючись до суб'єктів адміністративного права, які забезпечують права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб у правоохоронних органах, доведено, що провідне місце в цій системі належить незалежним від правоохоронної системи суб'єктам публічної адміністрації: Президенту України, як гаранту дотримання прав і свобод людини і громадянина, Уповноваженому Верховної ради з прав людини, громадським організаціям та журналістам, що ведуть журналістські розслідування щодо порушення прав і свобод людини в правоохоронних органах. Здобувачка скептично ставиться до ефективності відомчих суб'єктів забезпечення прав і свобод громадян в правоохоронній системі, адже вищі керівники й система внутрішньої безпеки відомчих правоохоронних органів і кваліфікаційно-

дисциплінарна комісія прокурорів є такими, на яких можуть впливати керівники правоохоронних органів, які відстоюють не публічний, а відомчий інтерес.

У підрозділі 2.2 *«Форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України»* з'ясовано адміністративні дії, за допомогою яких забезпечується дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

Провідною формою адміністративної діяльності є видання нормативних адміністративних актів, якими затверджуються положення про Міністерство внутрішніх справ України та його територіальні підрозділи, положення про самостійні структурні підрозділи Генеральної прокуратури України та місць відбування покарань, у яких питанням забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства приділено провідну увагу.

Найбільш численними формами адміністративної діяльності в аналізованій сфері є видання індивідуальних адміністративних актів, серед яких виділено: Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. *«Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини»*, де визначено, що основним обов'язком держави є захист життя людини. У разі недотримання законодавства працівниками правоохоронних органів, перевищення ними своїх повноважень це призводить до свавільного позбавлення свободи. Одним з очікуваних результатів реалізації аналізованої стратегії має стати упровадження ефективної системи незалежного контролю за діяльністю правоохоронних органів. Для виконання стратегії Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади та її територіальні підрозділи затвердили відповідні плани дій у сфері прав людини на період до 2020 р.

Виявлено, що значну кількість індивідуальних адміністративних актів, що присвячені забезпеченню прав людини в правоохоронних органах, видає Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Доведено, що специфічною формою адміністративної діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є підписання Меморандуму про співпрацю з Українською Гельсінською спілкою з прав людини в рамках реалізації Національної стратегії у сфері прав людини.

Що стосується здійснення інших юридично значущих дій, то всі працівники правоохоронних органів приймають присягу (працівника поліції, СБУ, прокурора) згідно з якими присягають вірно служити Українському народові, поважати та охороняти права і свободи людини. Ведення різноманітних реєстрів (Єдиний державний реєстр судових рішень, Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, Єдиний реєстр досудових розслідувань та ін.), подання посадовими особами віх без винятку правоохоронних органів електронних декларацій про доходи і витрати є матеріально-технічними операціями у сфері забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

Підрозділ 2.3 *«Методи адміністративної діяльності стосовно забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України»* присвячено з'ясуванню способів дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

Приділено увагу методу заохочення, який застосовується при заохоченні «інформаторів» до своєчасного виявлення проявів неналежного забезпечення прав

людини в установах кримінально-виконавчої служби. Розкрито методи попередження порушення прав людини посадовими особами правоохоронних органів, а саме: запровадження спеціального ведення статистичного обліку правопорушень, які включають в себе елементи катування, передбачених ст. 1 «Конвенції проти катувань та інших видів жорстокого, нелюдського та такого, що принижує людську гідність»; удосконалення адміністративної процедури дисциплінарного розслідування; нормативного упорядкування застосування сили при проведенні обшуку; громадського контролю місцевими громадами за діяльністю правоохоронних органів, які перебувають на їх адміністративній території.

Особливу увагу приділено питанням порушення прав людей, які перебувають у місцях позбавлення волі, та запропоновано здійснити заходи щодо покращення цих умов, зокрема з цією метою публічна адміністрація має здійснити ремонтно-будівельні роботи для реформування наявних ізоляторів тимчасового тримання з підвищенням якості утримання в них осіб; надання ув'язненим можливості користуватися невідконтрольними адміністрації скриньками для кореспонденції тощо.

Адміністративно-запобіжні, заходи як різновид методів адміністративного примусу, полягають у тому, що публічна адміністрація за допомогою обмежень має діяти на власний розсуд і створити ефективну систему розслідування правопорушень, пов'язаних із порушенням прав і свобод людини. Серед адміністративно-попереджувальних методів адміністративного примусу виділено тимчасове відсторонення посадової особи правоохоронного органу від виконання своїх обов'язків на період проведення дисциплінарного розслідування для забезпечення його об'єктивності.

Визначено, що прокурорський нагляд за додержанням законів правоохоронними органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, користуючись процесуальними і оперативно-розшуковими правами і виконуючи обов'язки через надання письмових вказівок, підлягає негайному виконанню. У разі невиконання до цих осіб застосовуються заходи адміністративного примусу (ст. 185-8 «Ухилення від виконання законних вимог прокурора» КУпАП).

Крім того, публічна адміністрація (Міністерство юстиції та Міністерство фінансів України) має втілити у практику правореалізації такий вид методів адміністративної діяльності, як соціальну допомогу у вигляді компенсаційної виплати з державного бюджету жертвам насильницьких злочинів, які втратили життя чи здоров'я від зловживань або бездіяльності правоохоронних органів, а також відшкодування шкоди за тривале та неефективне розслідування випадків смерті, або відшкодування шкоди за надмірну тривалість кримінального провадження.

Розділ 3 «Удосконалення адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України» складається з двох підрозділів, у яких на основі міжнародних стандартів удосконалено законодавство у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України.

У підрозділі 3.1 «Міжнародні стандарти дотримання прав людини в правоохоронних органах» проаналізовано загальновізані світовою спільнотою правила дотримання прав людини в правоохоронних органах.

Провідними міжнародно-правовими актами, які визначають незаперечні стандарти дотримання прав людини у правоохоронних органах, є Загальна декларація з прав людини ООН (1948 р.) та Конвенція прав і основоположних свобод держав-членів Ради Європи (1950 р.). Однак відзначаються непоодинокі випадки їх недотримання працівниками правоохоронних органів України.

Виходячи з того, що найбільша небезпека правам людини завдається у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зокрема через бездіяльність керівників Міністерства внутрішніх справ України та посадових осіб патрульної поліції, провідним спеціальним міжнародним нормативно-правовим актом в аналізованій сфері є Конвенція про дорожній рух (1968 р.), яка визначила міжнародні стандарти підвищення безпеки на дорогах через прийняття спільних для всіх держав-учасниць правил дорожнього руху та «Декларації про поліцію», затвердженої Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи 8 травня 1979 р. № 690. Ці документи наповнені стандартами з недопущення порушення поліцейськими прав і свобод людини та поваги суспільства до суспільно корисної праці поліцейських. Зокрема визначено, що на посаді поліцейського апріорі не можуть працювати особи, які порушили права людини; працівникам поліції необхідна активна підтримка суспільства; працівник поліції не має права виконувати будь-який наказ чи інструкцію, якщо внаслідок їх виконання можуть бути порушені права людини.

Провідним міжнародно-правовим актом щодо недопущення порушення прав людини в місцях позбавлення волі є «Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання» ООН (1984 р.). Україні потрібно вдосконалити програму підготовки персоналу державних посадових осіб, які мають відношення до затримання правопорушників та утримання їх під вартою.

Підрозділ 3.2 «Удосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України» присвячено виробленню напрямків та конкретних змін і доповнень до чинного законодавства щодо підвищення ефективності забезпечення дотримання прав людини у правоохоронних органах України.

Доведено, що основою реформування правоохоронних органів України є людиноцентристська ідеологія адміністративного права, сформована професором В. Авер'яновим, і європейські прагнення Українського народу. Однак чинників реформування правоохоронних органів набагато більше, зокрема це незадоволеність громадян рівнем забезпечення прав і свобод людини; передвиборчі обіцянки політиків; міжнародні зобов'язання держави; невідповідність законодавства меті й завданням проведення реформ; втручання в систему національної безпеки зовнішніх деструктивних сил – гібридної або класичної зовнішньої агресії (війни); боротьба з тероризмом; протидія корупції. При цьому таке реформування може здійснюватися в революційний спосіб: так, після Революції Гідності було створено нову патрульну

поліцію, Національне Антикорупційне Бюро України, Державне бюро розслідувань та ін.

Останнім часом провідним чинником наявності вітчизняних правоохоронних органів стало вдосконалення їх діяльності під тиском міжнародних зобов'язань України. Серед конкретних напрямків удосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах пропонується система заходів: 1) упровадження у практичну діяльність Національної поліції системи фіксації безпеки дорожнього руху за допомогою автоматизованих систем, що дасть можливість зберегти життя і здоров'я тисячам людей; 2) ухвалення Закону, який би дав можливість створити та налагодити роботу місцевої поліції, що взяла б на себе виконання більшої частини заходів, пов'язаних із дотриманням прав громадян під час забезпечення громадського порядку, захисту права власності громадян від протиправних посягань; 3) з метою недопущення порушень прав у бізнесі, ефективного забезпечення публічного інтересу в цій сфері доопрацювати та прийняти Закон «Про службу фінансових розслідувань України» як єдиний правоохоронний орган, підпорядкований Міністерству фінансів України, який би був наділений правом здійснювати оперативно-розшукові заходи щодо економічних злочинів; 4) з метою наведення порядку в місцях позбавлення волі доопрацювати і прийняти новий проект Закону «Про злочинів закону», після чого скасувати в установах пенітенціарної служби їх давні порядки; Міністерству юстиції провести люстрацію керівників і посадових осіб цієї служби та створити Академію юстиції України, в якій на нових засадах за підтримки західних партнерів здійснювати підготовку нових спеціалістів для цієї служби, передбачити заходи щодо стимулювання будівництва нових ізоляторів тимчасового утримання за рахунок приватної ініціативи, та державне фінансування на будівництво нових установ відбукання позбавлення волі за межами населених пунктів; 5) установити адміністративну відповідальність за порушення прав і законних інтересів осіб у місцях позбавлення волі через доповнення КУпАП ст. 187-1 «Порушення прав і законних інтересів осіб, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань» у такій диспозиції: «Порушення прав і законних інтересів осіб, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань, або нестворення належних санітарно-гігієнічних умов для їх утримання – тягне за собою попередження або накладення на посадових осіб штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або/та позбавлення права обіймати посади державних службовців строком від одного до трьох років». Право складати протоколи про адміністративні правопорушення за цією статтею покласти на посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що здійснює державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а право виносити постанову покласти на суд.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі теорії адміністративного права, чинного законодавства та правореалізаційної діяльності публічної адміністрації наведено

нове розв'язання наукового завдання стосовно розвитку засад та адміністративного інструментарію щодо адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України, викладено найбільш важливі наукові та практичні результати, визначено наукові проблеми, для розв'язання яких можуть бути застосовані результати дослідження.

1. Доведено, що забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України – це система засад та адміністративного інструментарію адміністративної діяльності громадськості, адміністративних відомчих і позавідомчих органів та адміністративного суду щодо створення надійних умов для недопущення порушень прав і свобод людини посадовими особами правоохоронних органів, відновлення порушених прав і свобод та притягнення винних до адміністративної чи кримінальної відповідальності.

2. З'ясовано сутність і систему прав і свобод людини, стандарти їх забезпечення правоохоронними органами як комплексу прав і непорушних свобод і юридичних можливостей чотирьох історичних поколінь прав, які забезпечуються правоохоронними органами або можуть потенційно порушуватися ними. Визначено, що найбільш вагомими та такими, що мають безпосередньо забезпечуватися посадовими особами правоохоронних органів, є право на життя, свободу й безпеку людини, право захисту від необґрунтованого арешту, затримання, право на розгляд незалежним і неупередженим судом юридичних конфліктів і захисту від звинувачень. Що стосується інших історичних прав, то їх захист правоохоронні органи здійснюють не часто – лише в разі грубого їх порушення. А враховуючи причетність деяких посадових осіб правоохоронних органів до їх порушення, протидія їм має об'єктивний характер і здійснюється на основі норм адміністративного права.

3. Виявлено, що основною серед правоохоронних органів, де найбільше допускається порушень прав і свобод людини, є Національна поліція України. Через пасивність окремих її керівників і невжиття відповідних заходів, які змогли б знизити смертність і травмування людей унаслідок ДТП, у країні відбувається їх збільшення. Державна пенітенціарна служба України не спроможна забезпечити права людей, які перебувають у місцях позбавлення волі чи тимчасового затримання, допускає паралельне функціонування державного і «злочинського» законодавств, не здійснює заходів щодо покращення санітарно-гігієнічних умов перебування утримання засуджених, що призводить до численних порушень прав людини, зокрема до самогубств і вбивств. Такими є й недержавні охоронні структури, які використовуються для здійснення рейдерських захоплень бізнесу всупереч основному завданню – надання послуг з охорони власності та громадян.

4. Доведено, що змістом адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України є система засад і заходів адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо недопущення порушення прав і свобод, відновлення їх у разі порушення, притягнення винних до адміністративної відповідальності та створення умов для притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб правоохоронних органів України, які порушують права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб.

5. Визначено, що форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України є системою однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій, які мають зовнішнє вираження і за допомогою яких забезпечується дотримання прав людини, до яких віднесено: видання нормативних адміністративних актів, якими затверджуються положення про територіальні підрозділи та правоохоронний орган загалом; видання індивідуальних адміністративних актів, що утверджують стратегії та конкретні рішення щодо недопущення порушення чинного законодавства; здійснення інших юридично значущих дій, коли працівники правоохоронних органів приймають присягу, ведення різноманітних реєстрів як спеціальної форми здійснення матеріально-технічних операцій.

6. Доведено, що серед адміністративного інструментарію провідне місце щодо безпосереднього забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах відведено методам адміністративної діяльності публічної адміністрації. До них належать: переконання (правоосвітні заходи, участь заявника у проведенні дисциплінарного провадження щодо посадової особи, автоматична реєстрація всіх відвідувачів адміністративних приміщень правоохоронних органів, громадський контроль місцевих громад, перемовини з питань забезпечення свободи мирних зібрань). Адміністративно-запобіжні заходи, як різновид методів адміністративного примусу, полягають у тому, що публічна адміністрація має за допомогою обмежень діяти на власний розсуд і створити ефективну систему розслідування правопорушень. Наглядові методи діяльності прокуратури за додержанням законів правоохоронними органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, допомагають визначити, що в разі доведення порушення прав і свобод людини, з метою відновлення порушених прав потрібно здійснювати виплати з державного бюджету жертвам насильницьких злочинів, які втратили життя або здоров'я від зловживань чи бездіяльності правоохоронних органів.

7. Визначено, що світовою спільнотою на основі міжнародно-правових документів ООН та Ради Європи вироблено правила дотримання прав і свобод людини в правоохоронних органах. До них віднесено: право на життя; право на свободу та особисту недоторканність; право вільно володіти майном; право на безпеку під час дорожнього руху; право на справедливий розгляд суперечки впродовж розумного строку судом; право на повагу до приватного й сімейного життя; право на недоторканність житла й кореспонденції; обов'язок поліцейських захищати і не порушувати права і свободи людей; заборона катувань, тортур чи інших форм принизливого поводження з людиною, зокрема в місцях законного позбавлення волі.

8. Обґрунтовано, що напрямками вдосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини і свобод у правоохоронних органах є упровадження в практичну діяльність Національної поліції системи фіксації безпеки дорожнього руху за допомогою автоматизованих систем, ухвалення законів «Про місцеву поліцію», «Про службу фінансових

розслідувань України», «Про злочинів закону», установлення адміністративної відповідальності за порушення прав і законних інтересів осіб у місцях позбавлення волі, що дасть можливість підвищити ефективність забезпечення дотримання прав і свобод людини у сфері громадського порядку, у місцях відбування покарання.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шарго Н. Л. Гарантії забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності міліції. *Право та управління*. Випуск 3. 2012. С.581-591.
2. Шарго Н. Л. Особливості забезпечення прав і свобод людини та громадянина працівниками міліції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Випуск 3. Т.1. 2013. С.115-117.
3. Шарго Н. Л. Механізм искоренений нарушений прав человека в деятельности милиции Украины. *Leges si viata*. Молдова. Випуск 1.Т. 3. 2014 С. 211-216.
4. Шевченко Н.Л. Теоретичні аспекти забезпечення змісту та видів адміністративно-правових гарантій у забезпеченні прав і свобод людини. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 2. Т. 2. 2016. С.120-124
5. Шевченко Н.Л. Актуальність адміністративно-правового механізму в забезпеченні прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 2. Т. 3. С. 188-192.
6. Шевченко Н.Л. Форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск № 6. С. 145-150.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Шарго Н.Л. Адміністративний примус в контексті забезпечення прав людини. *Теорія і практика сучасного права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Херсон, 29 жовт. 2010 р.). Херсон: Херсонський юридичний університет, 2010. Т.1. С. 258-260.
8. Шарго Н.Л. Застосування адміністративного примусу в контексті забезпечення прав людини. *Законодавство України: проблеми и перспективы развития: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Сімферополь, 8-9 листоп. 2013 р.). Сімферополь: Юридическая Мысль, 2013. С. 75-78.
9. Шевченко Н.Л. Міжнародні механізми захисту прав людини. *Правові реформи в Україні. Реалії сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 15-16 квіт. 2016 р.). Харків: Асоціація аспірантів-юристів, 2016. С. 35-37.
10. Шевченко Н.Л. Захист прав людини Міністерством внутрішніх справ України: гарантії стабільності. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 15-16 квіт. 2016 р.). Львів. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». 2016.С.123-125.

які додатково відображають наукові результати дисертації.

11. Шарго Н. Л. Зарубіжний досвід в діяльності правоохоронних органів та можливість його використання в ОВС України. *Міліція України*. № 11-12 листопад-грудень. 2012. С.30-32.

12. Шарго Н. Л. Забезпечення окремих прав людини в діяльності міліції. *Терези феміди*. Вип.2. 2013. С.96-101.

АНОТАЦІЯ

Шевченко Н. Л. Адміністративно-правове забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018.

У дисертації на основі теорії адміністративного права, вітчизняного й зарубіжного законодавства наведено нове розв'язання наукового завдання стосовно розвитку засад та адміністративного інструментарію щодо адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини у правоохоронних органах України.

Розкрито юридичну природу цінностей, що притаманні сучасній людині, які мають захищати й дотримувати працівники правоохоронних органів при виконанні покладених на них функцій.

Доведено, що публічна адміністрація потребує постійного адміністративного громадського, відомчого та позавідомчого контролю. Розкрито провідну роль суспільства в забезпеченні дотримання прав і свобод людини при здійсненні їх захисту.

З'ясовано місце і роль громадських організацій, відомчих і позавідомчих органів та адміністративного суду щодо створення надійних умов для недопущення порушень прав і свобод людини посадовими особами правоохоронних органів, відновлення порушених прав та притягнення винних до адміністративної чи створення умов для притягнення до відповідальності винних у цьому осіб.

З'ясовано сутність і систему прав і свобод людини, стандарти їх забезпечення. Визначено особливу роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та прокурорського нагляду за додержанням законів правоохоронними органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Розкрито міжнародний досвід, форми й методи адміністративної діяльності публічної адміністрації та запропоновано пропозиції стосовно змін і доповнень до чинного законодавства щодо ефективності адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини у правоохоронних органах України.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративно-правова норма, адміністративно-правові відносини, правоохоронні органи, права людини, забезпечення, дотримання прав людини.

АННОТАЦИЯ

Шевченко Н.Л. Административно-правовое обеспечение соблюдения прав человека в правоохранительных органах Украины. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «административное право и процесс; финансовое право; информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2018.

В диссертации на основе теории административного права, законодательства и практики деятельности публичной администрации приведено новое решение научной задачи по развитию основ и административного инструментария в административно-правовом обеспечении соблюдения прав человека в правоохранительных органах Украины.

Раскрыта юридическая природа исторических природных ценностей, присущих современному человеку, которых должны придерживаться работники правоохранительных органов при выполнении возложенных на них функций. Доказано, что публичная администрация требует постоянного административного контроля, общественного, ведомственного и вневедомственного, прокурорского, Уполномоченного Верховной Рады Украины по правам человека и судебного.

Доказано, что обеспечение соблюдения прав человека в правоохранительных органах Украины – это система принципов и административного инструментария административной деятельности общественных организаций, административных ведомственных и вневедомственных органов и административного суда по созданию надежных условий для недопущения нарушений прав и свобод человека должностными лицами правоохранительных органов.

Доказано, что большинство прав и свобод человека и гражданина являются такими, что обеспечиваются правоохранительными органами Украины или могут нарушаться ними. Описана сущность и система прав и свобод человека, стандарты их обеспечения, на которые оказывают влияние правоохранительные органы, как комплекс природных и незыблемых свобод и юридических возможностей четырех исторических поколений прав.

Определено, что наиболее весомыми и призванными непосредственно обеспечиваться должностными лицами правоохранительных органов являются право на жизнь, свободу и безопасность человека, право на защиту от необоснованного ареста, задержания, право на разбирательство независимым и беспристрастным судом юридических споров и защиты от обвинений.

Раскрыто содержание административно-правового обеспечения прав человека правоохранительными органами Украины как системы принципов и мер административной деятельности публичной администрации по недопущению нарушения, восстановлению в случае нарушения, а также привлечению виновных к административной ответственности и созданию условий для привлечения к административной ответственности должностных лиц правоохранительных органов Украины, нарушающих права, свободы и законные интересы физических и юридических лиц.

Выявлено, что значительное количество индивидуальных административных актов, посвященных обеспечению прав человека в правоохранительных органах, выдаётся Уполномоченным Верховной Рады Украины по правам человека. Определено, что формы административной деятельности публичной администрации по обеспечению соблюдения прав человека в правоохранительных органах Украины является системой однородных по своему характеру и правовой природе групп административных действий, которые имеют внешнее выражение и с помощью которых обеспечивается соблюдение прав человека в правоохранительных органах Украины.

Определена юридическая природа прокурорского надзора за соблюдением законов правоохранительными органами, которые осуществляют оперативно-розыскную деятельность, дознание, досудебное следствие. Доказано, что среди административного инструментария ведущее место по обеспечению соблюдения прав человека в правоохранительных органах принадлежит методам административной деятельности публичной администрации. К таким методам относятся некоторые меры поощрения и широкий спектр методов убеждения.

Предложено принять проект Закона «О службе финансовых расследований Украины» как едином правоохранительном органе, подчиненном Министерству финансов Украины, который бы имел компетенцию осуществлять оперативно-розыскные мероприятия по экономическим преступлениям, лишив этого права подразделения полиции и СБУ. Разработаны изменения и дополнения в КоАП по установлению административной ответственности за нарушение прав и законных интересов лиц в местах лишения.

Ключевые слова: административная деятельность, административно-правовая норма, административно-правовое отношение, правоохранительные органы, права человека, обеспечение, соблюдение прав человека.

SUMMARY

Shevchenko N.L. Administrative law enforcement of human rights in law enforcement agencies of Ukraine. – *Qualifying scientific work.*

Thesis submitted for the degree of Candidate of Juridical Sciences, specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law. – Research Institute of Public Law, Kyiv, 2018.

A new solution to the scientific task concerning the development of principles and administrative tools concerning the administrative and legal support for the observance of human rights in the law enforcement agencies of Ukraine is presented is given in the dissertation on the basis of the theory of administrative law, domestic and foreign legislation.

It is disclosed the legal nature of historical and natural values inherent in a modern person, which must be protected and followed by law enforcement officers in the performance of their functions.

It is proved that public administration needs a permanent administrative public departmental and non-government control. The leading role of public socialism in ensuring the observance of human rights and freedoms while protecting them from "werewolves" from the environment of law enforcement is revealed.

The place and role of public organizations, administrative departmental and non-executive agencies and the administrative court have been found to create reliable conditions for preventing and mimicking violations of human rights and freedoms by officials of law enforcement agencies, restoring them and bringing the perpetrators to administrative or creation of conditions for criminal prosecution guilty of these persons.

The core and the system of human rights and freedoms, the standard of their provision are determined. The main tasks of the police in providing police services are defined. The special role of the Verkhovna Rada's of Ukraine Commissioner on human rights and the prosecutor's oversight over observance of the laws by the law-enforcement agencies that carry out operative-search activities, inquiries, and pre-trial investigation are determined.

The international experience, forms and methods of administrative activity of public administration are revealed, and conceptual and special offers are offered concerning changes and additions to the current legislation in relation to raising the efficiency of administrative and legal support for observance of human rights in the law enforcement agencies of Ukraine.

Key words: administrative activity, administrative-legal norm, administrative-legal relations, law enforcement agency, human rights, provision, observance of human rights.